

PİGMELER MESELESİ

Dr. NERMİN AYGEN

Etnoloji Doçenti

Bugün dünyanın muhtelif bölgelerinde bazı cüce etni toplulukları yaşamaktadır. Bunlar fizik gelişmelerinde dumura uğramış veya fena teşekküle maruz kalmış fertler topluluğu olmayıp küçük boylu insan ırklarındandırlar. Ve genel olarak pigme adı ile adlandırılırlar¹ Gerçekte pigme adı münhasıran cüce olan ırklara tahsis edilmiş bir ad ise de bu ad altında bütün küçük boylu ırkları aynı bir bloka sokmak gerekmez. Çünkü boy başlı başına yeter derecede ırkı ayırdedici karakter olmaktan uzaktır. Ve binaenaleyh prensip olarak pigme adı ile adlandırılacak insan grupları daha tahdidedilmeli ve yalnızca Afrikalı cüce kabilelere verilmelidir (Schebesta). Pigmeler hakkında çok defa mübalâğalı sözler söylenmiştir. Bazı bilginler pigmelerin insanlığın fizik ve kültür derecelerinde en aşağı bir basamağa mensup olduklarını söylemişlerdir. Diğer bazıları ise bunları, fizik gelişme ve kültür dereceleri bakımından, bu kadar iptidai görmenin doğru olmayacağını söylemişlerdir.

Biz bu yazımızda pigmeler hakkında yapılmış olan incelemelerin verdiği sonuçları ve bunlar hakkında ortaya sürülmüş olan fikir ve görüşleri topluca ve kısaca gözden geçirerek pigme meselesinin bazı cephelerine temas edeceğiz.

Uzun yıllar Afrika pigmeleri arasında bulunmuş olan Schebesta ve Asya'da Negrito'lar arasında yaşamış olan Man ve Eickstedt gibi bilginler pigmelerde insanın fizik ve kültürel gelişmesinin en aşağı basamağına delâlet eden karakterler müşahede etmişlerdir. Ve işte bu bakımdan bilim dünyasının ilgisini çeken bu küçük insanların tarih öncesi zamanlardaki izlerini araştırdığımızda bugünkü yaşadıkları bölgeler bu hususta hiçbir delil vermez görünürler. Bununla beraber tarih-öncesi zamanlarına ait olmak üzere, bu insan topluluklarının bugünkü yaşadıkları bölgeler dışında Avrupa neolitikinde ve diğer bir kaç yerde pigme iskeleti kalıntılarına atfedilen belgelere rastlanmıştır². Fakat bu belgeler de henüz pigmelerin kaynak yerleri ve yayılmış oldukları bölgeleri kesin surette bize tanıttıracak mahiyette belgeler değildir.

¹ Gelişmemiş bir boy ile ırktan cücelik birbirlerinden ayrı iki şey olduğundan pigme ve cüce adlarının birbirlerinin yerine kullanılamayacakları da tabiidir.

² N. Boule, Les Hommes Fossiles 1921.

Bir zamanlar Menghin kuzey Afrika kapsiyen medeniyetini pigmelere bağlamak istemişse de bu iddiayı destekleyecek hiçbir delil elde edilmiş olmadığından bugün artık bu iddia da kıymetten düşmüş gibidir.³ Fakat bir ara, pigmeleri belirli bir kültürün, bir medeniyetin âmilî gibi görmek isteyenler de olmuştur: Schmidt, Graebner ve Poniatowski gibi bilginler bazı medeniyet çevrelerini ırki âmillere bağlamışlar ve kaynakları tarih-öncesi zamanlarına varan çok eski ve esaslı bir kaç iptidai medeniyetten biri olan exogamo-monogamique esaslı medeniyetini veya kültür çevresini pigmeler medeniyetine bağlamak istemişlerdir.⁴ Fakat bu birkaç görüş ve iddiaya rağmen bugün pigmeler ve kültürlerinin tarih-önceleri hakkında kesin bir şey söyleyecek durumda olmadığımızı itiraf etmemiz gerekir. Bu yüzden biz bu yazımızda ancak tarihi zamanların ve bugünün pigmelerini ele alarak bunların bugünkü coğrafik yayılış ve dağılışlarını, fizik yapılarını ve kültürel hayatlarının esas hatlarını belirtmeğe çalışarak pigmeler meslesine ve binaenaleyh pigmeler hakkında ortaya sürülmüş olan sorulardan bazılarını cevaplandırmağa, çalışacağız. Bunun için bahis konusu küçük insanların izlerini evvelâ Afrika'da ve sonra Asya'da takip edelim.

Afrika'da yaşayan pigmeler Schweinfurth, Stanley, Miami, Casati, Emin paşa, Burrows, Baumann, Czekanowski, Schebesta gibi bir çok bilginler tarafından incelenmiştir. Afrika'da muhtemel olarak en eski zamanlarda pigmeler Albert gölünün kuzeyinde ve batısındaki alanlara yerleşmişlerdi. Zamanla batıya doğru göçtüler ve belki ziraatçi kavimlerin önünde ormanlara çekildiler. Bugün Nil'in kavşak yerlerinde pigmelere raslanıldığı gibi Bahr-al-gazal'da da rastlanmaktadır. Ve işte Albert gölünün batısındaki ormanlığın başlangıcı, bu ağaçlık memleket yani tropik orman bölgesi pigmelerin gerçek vatanıdır. Çünkü Kongo'nun Ituri nehrinin bu ormanlık bölgesi kesif bir pigme halkı ile meskündür. Ve bunlar burada hem ırk ve hem kültür bakımından bir birlik teşkil ederler ki bu Ituri pigmeleri veya Bambuti pigmeleri Afrika'nın diğer bölgelerindeki küçük insanlara nispetle daha çok pigme tipini temsil ederler, yani gerçek pigmelerdir.⁵ Buna karşılık diğer bölgelerdeki pigmeler zencilerle karışmışlardır. Irklarının saflığını ve orijinal kültürlerini saklamış olan yegâne pigme blokunu teşkil eden Ituri Bambutilerinin en yakın akrabaları da Kamerun ve Gabon pigmeleridirler yani batı Bambutileridirler. Ve batı Bambutilerinin ırkları kültürlerinden daha ziyade saf kalmış görünür. Ituri Bambutileri ile batı Bambutileri arasında büyük göçler yolu üzerinde Babinga ve Bacva melezleri yani pigmoidleri yaşarlar. Aynı sınıf pigmoidlere Ruanda'nın Batwalari

³ O. Menghin.

⁴ Ord. Prof. Şevket Aziz Kansu. «Beşer ırklarının Etnoloji bakımından tarihi metotla tasnifi üzerine bazı görüşler» Ülkü C, XI. 1928 sayı 65.

⁵ Schebesta, Paul. les Pygmées. 1940.

ve Tanganika'nın Batvyaları da dahildirler. Yapılan antropolojik araştırmalardan Batwa ve Bacwa'ların birbirlerinin aynı olmadıkları yani bu melez gruplardaki tali elemanların birbirlerinden farklı olduğu öğrenilmiştir: Müşterek bir pigme teşekkülâtı yanı sıra Ruanda Batwalarında kaba ve iri doğu Bantularının etkisi, Ekvator'ın Bacwa'larında ise ince ve uzun batı Bantularının etkisi görülür.

Diğer taraftan pigmelerin münhasıran ormanda yaşamaları keyfiyeti bu ormanın pigme ırkına kaynak, beşik olduğunu işaret eder görünür. Ve bunların fizik ve kültürel bakımdan buldukları vasata intibak etmiş olmaları pigmeleri tropik ormanların çocukları olarak göz önüne almamıza imkân vermektedir.

Asya pigmelerinin veya Negrito'ların coğrafik dağılışını gözden geçirdiğimizde, evvelâ bu topluluğa bütün güney Asya ve komşu adalarının halkının dahil olmadığını işaret etmemiz gerekir. Çünkü bir zamanlar A. de Quatrefage Negrito veya küçük zenciler adı altında Avustralyalı ve Tasmanyalıları hariç tutmak şartıyla hemen bütün güney Asya etnilerini toplamış bulunuyordu. Ancak çok sonraları birçok bilginler Asya küçük insanlarını incelediklerinde Negrito grubuna haksız yere birçok kavimlerin de sokulmuş olduklarını farketmişler ve bunları bu topluluğun dışında bırakmışlardır, Ve işte bu arada, yeni zamanlara kadar hepimizin gerçek diye bildiğimiz bir noktanın yanlışlığı da meydana çıkmıştır⁶: Yeni-Gine ve Yeni-Hebrid'lerin küçük insanların Negrito'lar olmayıp ancak Papu'ların değişikliğe uğramış bir form oldukları anlaşılmıştır. Nihayet birçok elemeler sonunda, görünüşte Afrika pigmelerinin bir uzantısını teşkil eder görünen Asya Negrito'ları üç grup halinde tesbit edilmiştir ki bu üç grubun bir çok karakterler bakımından birbirlerine benzediklerinde ve diğer bütün Asyalı ırklardan ayrıldıklarından şüphemiz yoktur; 1. Filipinlerin Aeta'ları. 2. Malakkanın Semang'ları. 3. Andamanlar.

Negrito adı ilk defa olarak XVI. asırda Filipinlerin fethinde İspanyollar tarafından buranın küçük siyah yerlilerine verilmiş bir addir ve bugün bu ad tutunmuştur. Filipin negritolarının mazilerinin açıklanmasında güçlük çekilmiştir. Bunların evvelce bütün adayı işgal etmiş iken sonradan gelen Male'ler tarafından dağlık bölgelere itilmiş olmaları muhtemeldir. Negrito'ların Filipinlerde en kesif olarak yaşadıkları yerin Luzon adası olduğu görülür. Bugün hâlâ bilginler Filipin Negritoları meselesi ile meşgul olmaktadır ve bu meselenin henüz bütün cephelerini de aydınlatmış değillerdir. Filipin Negrito'larının da vatani diğer Negrito'lar gibi tropik ormandır ve ormanın bilhassa dağlık kısmıdır. Şüphesiz çoğu arızalı yerlere sığınmışlardır. Bununla beraber bir kısmının da başlangıçtan beri arızalı yerlerde yaşadıkları kuvvetle

⁶ M. Dr. H. J. T. Bylmer. Les Papous-pygmeés de la Nouvelle - Guinée. Revue Anthropologique. 1927,

muhtemeldir. Aynı halktan bir kısmı da sahili işgal ederler. Aeta'ların adaların yerlileri olduklarında şüphe yoktur.

Malakka'nın Semanglarının hepsi bugün yarımadanın içine çekilmişlerdir. Ve bunların da vatani tropik ormandır. Semanglar burada göçebe bir halde yaşarlar. Bunlar da Malakka'nın ilkel sakinleri olarak görünürler fakat gittikçe sönmektedirler.

Diğer taraftan kuzeyden doğuya doğru uzanan dağlık adalardan müteşekkil bir zincirin ormanlık vasatında yaşayan Andamanların hayat şartları ise biraz daha müsait görünmektedir. Andaman adalarının ormanlık vasatı da Malakka ve Filipinlerinkine benzer. İklim ise diğer Negrito bölgelerinkinin aynıdır.

Andamanlar'da yapılan antropolojik incelemeler⁷ bunlarda bir melezleşmenin vaki olmuş olduğunu açıkça göstermektedir. Çünkü bunların ne medeniyetleri ve ne de ırk karakterleri yeknesak değildir. Bazı deliller, meselâ sahillerde av yaptıkları balansıyeli kayıklar, bura ilkel sakinlerinin bazı denizci kavim elemanları ile karışmış olduklarını göstermektedir. Genel olarak, büyük iklim değişikliğinin adaları dördüncü zaman sonunda tecrit ettiği devirde üç Negrito grubunun aralarındaki münasebetleri kayıb ettiği kabul edilmektedir⁸.

Şimdi dikkatimizi bahis konusu etni topluluğunun coğrafik dağılışı plânından fizik yapısına çevirdiğimizde, saf Bambuti'lerin kaynağı olan İturi bölgesi pigmelerinde ilk göze çarpan fizik karakterin boy olduğu görülür. Erkeklerde 1. 440 mm., kadınlarda 1. 350 mm. boy ortalamasını veren Ituri pigmelerinin dünyanın en küçük boylu insan toplulukları olduklarından şüphe edilemez. Bunlarda ikinci derecede göze çarpan diğer bir karakter vücutlarının nispetsizlikleridir: kısa bir boyun üzerinde iri bir baş uzun ve adaleli gövdeye karşılık kısa ve ince bacaklar, uzun ve zayıf kollar ve iri ayaklarına karşılık hayreti çekecek derecede küçük ve ince eller. Ituri pigmelerinin vücutları kadar fizyonomileri de gariptir. İstisnasız hemen hepsi çirkindirler. Başları yuvarlaklaşmağa mütemayil bir orta yuvarlaklıktadır. Tabii aralarında uzun başlı ve yuvarlak başlı olanları da vardır. Yüzlerine gelince; uzun bir yüzün alın bölgesinde sağ ve sollu iki çıkıntı ve derin bir burun kökü, kuvvetli derecede çıkık elmacık kemikleri, alt kısmı tamamen geriye çekik bir yüz ve çok az gelişmiş bir çene noktası, kahve renkte ve genel olarak büyük ve birbirinden ayrık vaziyette gözler, konveks üst dudak ve küçük yumaklar halinde (crepu) kıvrıkcık siyah fakat kırmızı akisler yapan bir saç sistemi, genel olarak kirli sarı veya bakır renkte bir deri rengi. İşte bütün bu karakterler saf pigme tipi karakterleridirler. Bununla beraber gerçek pigme tipinden ayrılmış olan tiplere de rastlanılır. Diğer taraftan asıl pigme tipinin zenci tiplere hemen

⁷ E. H. Man, Aborig-inal inhabitants of the Andaman islands.

⁸ P. Schebesta, Les Pygmies. 1940.

münasebeti yok gibidir. Hamy bir zamanlar batı Afrika pigmelerini yuvarlak başlı ve küçük boylu zenci olarak tanımak istediğinden Afrika pigmelerine Negril adını teklif etmiştir. Fakat biz bazı yanlışlıklara sebep olabileceği ihtimali ile bu tabirin terkedilmesinde Schebes-ta'ya taraftarız.

A. de Quatrefage Asya'nın koyu derili ve cüce kabilelerine zencilere benzediği için Negrito demişti. Halbuki bugün biliyoruz ki pigmeler ne sırf brakisefaldirler ve ne de zencilerle mukayese edilebilirler. Yalnız bu hususta batı Afrika cüce gruplarının çok göze çarpan melez özellikleri halini müstesna tutmak gerekir. Bu halde Afrika'nın saf ırk pigmeleri ne küçük boylu zencilerdir ve ne de soysuzlaşmış zenci mümessilleridirler. Zaten kan grupları etüdü⁹ ve pigme çocuklarının gelişmeleri üzerindeki Antropolojik gözlemler pigmelerin orijinal bir ırk olduklarını ve binaenaleyh soysuzlaşma mahsulü olmadıklarını göstermektedir.

Biz bu yazımızda Bambutiler topluluğunda Afrika pigmelerinin fizik ve kültürel karakterlerini topluca tesbite çalıştık. Bununla beraber Afrika'da muhtelif pigme grupları arasında bazı farklar da görünmektedir. İşte bu farkları ve bilhassa kültürel plân üzerinde görünecek farkları evvelâ vasatın ayırdedici etkisine ve ikinci derecede de pigmelerin buldukları alanlarda diğer insan toplulukları ile birlikte yaşamaları haline (symbiose) bağlamak gerekir. Meselâ Ituri pigme tipine bir çok bakımdan benzemekle beraber bazı karakterlerle onlardan ayrılan melezler (pygmoide'ler) tipinde bu faktörleri hatırlamamak mümkün değildir.

Diğer taraftan pigmelerin fizik yapılarının incelenmesinde bir boşım-pigme akrabalığı meselesine temas edemeden geçemeyiz. Eski araştırmacılar bir zamanlar boşımanları pigmeler arasına sokmak istemişlerdir. Gerçekte bu iki etni topluluğu bazı taraflarda birbirlerine benzerler. Fakat diğer antropolojik veya kültürel teferruatın tâyinine ve tasrihine girişildiğinde bu benzerliğin zahirî olduğu görülmüş ve işte bu yüzden antropologlar artık bu iki ırkı birbirine yaklaştırmaktan vazgeçmişlerdir.

Bazı bilginlere göre, teorik olarak her büyük ırka bir küçük ırkın takaddüm etmiş olduğu kabul edilirse, Negrito'ların Bambutilerden ziyade zencilere takaddüm etmiş olabileceğini söylemek gerekir.

Diğer taraftan, antropolojik ve kültürel benzerlikler Bambutiler ve Negritolan birbirlerine yaklaştırmaktadır. Fakat büyük ölçüde karakterler topluluğu da bunları birbirlerinden ayırmaktadır ki âdeta bu iki bölge cüce insanları arasında uzak bir bağlılığı bile olsun kabul ettiremez görünmektedir.

⁹ Jean Jadin, Louvain, Groupes sanguins des Pygmées et des Negres de L'Ituri (Congo Belge) Antropos. 1936. No. 31.

Aetalarla Semanglar arasında ne tarihi ve ne de coğrafik bir bağ olmadığı halde aralarında fizik özellikler bakımından mevcut olan benzerlikler bunların uzun deniz mesafelerine rağmen aynı ırktan olduklarından şüphe ettiremez. Yalnız bazı özellikleri ve meselâ, orta derecede yuvarlak başlıların mevcudiyeti ve kendilerinin daha uzun boylu olmaları Semangların bazı karışmalara maruz kalmış olduklarını göstermektedir.

Andamanlara gelince bunların çoğu sönmüştür ve biyolojik saflıklarını en iyi koruyabilmiş olanları küçük Andamanların Oenge'leri ve Jarawa'lardır. Yeni araştırmalara göre büyük Andamanlılar ile küçük Andamanın Oenge'leri birbirlerinden somatik bakımdan farklıdır ve bu fark büyük Andamanlıların biraz dah narin yapılarında görülmektedir. Nihayet üç Negrito grubunun fizik özellikleri bize bunları tamamen aynı bir ırka bağlamak hakkını verir görünmektedir. Çünkü bu üç grubun fizik yapılarının incelenmesinden bir Negrito orijinal tipi ortaya çıkmaktadır ki bu tip esas hatlariyle şöyle çizilebilir:

1.500 mm. üstüne düşen bir boy, düz ve biraz bombe bir alın, orta derecede gelişmiş ve geriye çekik çene noktası, koyu kahve renkte ve büyük ve birbirlerinden ayrık gözler, yapağı veya fil-fil ve kırmızı akisli saçlar, az kalın dudaklar ve konveks üst dudak.

Üç Negrito grubunun fizik yapılarında görülen farklar, karışmalar (croisement) la açıklanabileceği gibi keza farklı vasatlardaki gelişme faktörü de belki bu hususta göz önüne alınabilecektir.

Bambutilerin ergolojisi :

Tropik orman Bambutilerin yaşama tarzlarını kolayca açıklar. Çünkü orman pigmelerin bir nevi elemanıdır. Pigmeler ancak ormanın nisbi serinliğinde canlanırlar, zindelik kazanırlar. Vaktiyle pigmeler belki bütün Afrika ormanlarını işgal etmişlerdi. Fakat bugün bilhassa 600-1200 metre rakımlı olan yüksek arazi üzerinde yaşamaktadırlar.

Tropik orman pigmelere bütün sene boyunca bir nevi yenilebilir bitki özleri, yaprakları ve yumruları verir ki bunlar arasında yabancı meyvalar ve hatta mantarları da bulabilen pigmeler, zamana göre biraz artması veya azalması şartıyla, bu orman mahsulleri ile haftalarca aynı toprak parçası üzerinde küçük gruplar halinde beslenebilirler.

Hayvani gıda çok çeşitli olmak üzere bilhassa sümüklü böcek, yumuşakcalar (mollusque), kabuklular (crustacé), kurbağa, karınca, yılan ve tırtıldan müteşekkildir. Kara avı ile de yabancı hayvan eti temin ederler.

Pigmel erde erkek ve kadın arasında dostane surette bir iş bölümü teessüs etmiş görünür. Şöyle ki: Toplayıcılık (cueillette) münhasıran kadınların işidir. Buna karşılık av (chasse) erkeğin başlıca meşguliyetidir. Pigmeler avda ve hattâ fil avında bile tuzak kullanmazlar. Av silâhları yay ve mızraktır. Ve av çok defa sıkıştırılarak yapılır. Buraya

zenciler tarafından demirin sokulması sonradan yay ve mızrağa birinci derecede yer verdimiş görünmektedir. Av günleri kadınlar majik danslar yaparlar. Sonra verimli bir avın ilk şartı cinsi riyazettir. Ve bu şart bütün pigmelerde mevcut olan bir inanç ve binaenaleyh bir Bambuti özelliğidir.

Bambutilerin göçebe hayatlarını iyi anlayabilmek için göçebeliklerine sebep olan özellikleri gözden geçirmek gerekir. Pigmelerde ikinci bir tabiat haline gelmiş olan bir âdet vardır. Bu da bir nevi hareket etmek hevesidir. Ve işte pigmeler fitri olmamakla beraber ikinci bir tabiat haline gelmiş olan bu âdetleri yüzünden uzun zaman bir yerde kalamazlar ve bu halde pigmelerin ekonomik sistemleri göçebeliklerinin en sonuncu sebebidir. Pigmeler her şeyden evvel avcıdırlar. Babaya bağlı aile grupundan yeter derecede büyüklükte olan bir av sahasına miras konarlar ki bu av sahasının sınırları dışına taşmak bahis konusu olamaz. Çünkü böyle aşmalar, taşmalar mücadele ve muharebelere sebep olur. Pigmelerde ekonomik rejimleri yüzünden yani ormanda tamamen ava dayanarak sürdürdükleri hayattan zaruri olarak bazı sosyal formların doğmuş olduğu görülür: sürü (horde) ve aile grupları gibi.

Bunlarda kamp birlikleri gruplara bölünür. Fakat bu gruplar kayıt ve şarta tabi olmaksızın birbirleriyle cinsi münasebette bulunan (promisküite) gruplar değildir. Çünkü bunlarda fertler arasındaki münasebetler teessüs etmiş olan âdet ve örflerle tanzim edilmiştir. Böylece Bambutiler kendi ekonomik ve sosyal hayatlarının gerçek surette nizamladığı birlikler, kamp birlikleri halinde kümelenmiş olarak yaşarlar. Bu gruplarda erkekler ebeveyn durumundadırlar ve erkeklerin en yaşlısı büyük bir ailenin babası gibidir. Ve burada göze çarpan bir sosyal olay sip veya aile grubu (parantele) denebilecek sosyal formun mevcudiyetidir. Bu aile grupları veya sipler aynı ekonomik temele dayanan ve aynı kandan olan birliklerdir. Ve bu birlikler erkek kolunda devam ederler. Pigme siplerinde komünizmden eser yoktur. Aile kelimenin dar mânasında baba ana ve çocuklardan müteşekkil ve binaenaleyh biyolojik bir hücredir ki bunun ödevi sip'i devam ettirmek ve genişletmektir.

Bambuti sosyal hayatının baş özelliği, avcılık ekonomisine dayanan bir özellik olan başa baş evlilik (mariage tete pour tete) dir. Bunun esası şudur: Bir grup verdiği bir kıza mukabil yerini telâfi etmek üzere o gruptan bir kız almak zorundadır. Görünüşte evlenmelerde hiç bir seremoni cereyan etmez. Bunlarda başa baş evlilik yani mübadele suretiyle evlilik, satın alma suretiyle evlilikten daha kuvvetli bir bağlıdır. Yine ekonomik durumları gereğince hâkim bir form olan tekeş evlilik şekli (monogamie) yanında çokeş evlilik şekli (poligamie) ancak zevcenin kısırlığı veya bir aile grubunda erkek çocukların azlığı hallerinde yer alır. İturi Bambutileri ne çok zevceye sahip olma (poliandrie) ve ne de ölen kocanın kardeşi ile evlenme (levirat) âdetlerini tanırlar.

Pigme sosyetesinin bilhassa göze çarpan karakterlerinden biri de kadın ve erkeğin müsavi hakka sahip olmalarıdır. Fizik pübertede merasimler yoktur. Bambuti aile grubunun baba hakkı üzerine kurulmuş bir sistem olması da ayrıca bir Bambuti özelliğidir. Çocuk babaya ait olanın ismini ve totemini taşır ve kabul etmek zorundadır. Bunlarda görülen klan sosyal birliği bir çok aile gruplarını ihtiva ederse de klan aile grubu gibi ekonomik hayat gereği olarak teşekkül etmiş bir birlik değildir. Bununla beraber bütün aile gruplarının malı olan av sahası klanın da mülkü demektir. Klan bir dereceye kadar derin olan sosyal meselelere karışır ve klan birliği, hariç düşmanlara karşı bir nevi siperdir. Sonra aile grupuna dışarıdan evlenme (exogamie) zarureti bunların sosyal hayatlarında bilhassa tipik özelliklerdir. Klan ekzogamisi varsa da nadirdir ve pigme malı gibi görünmemektedir. Ituri Bambutilerinde ve diğer yerlerde yaşayan pigmelerde totemizm vardır ve maymun, yılan, kuş çok nadiren de bir bitki totemdir. Bambutilerde klandan daha geniş olan bir birliğe rastlanmamaktadır.

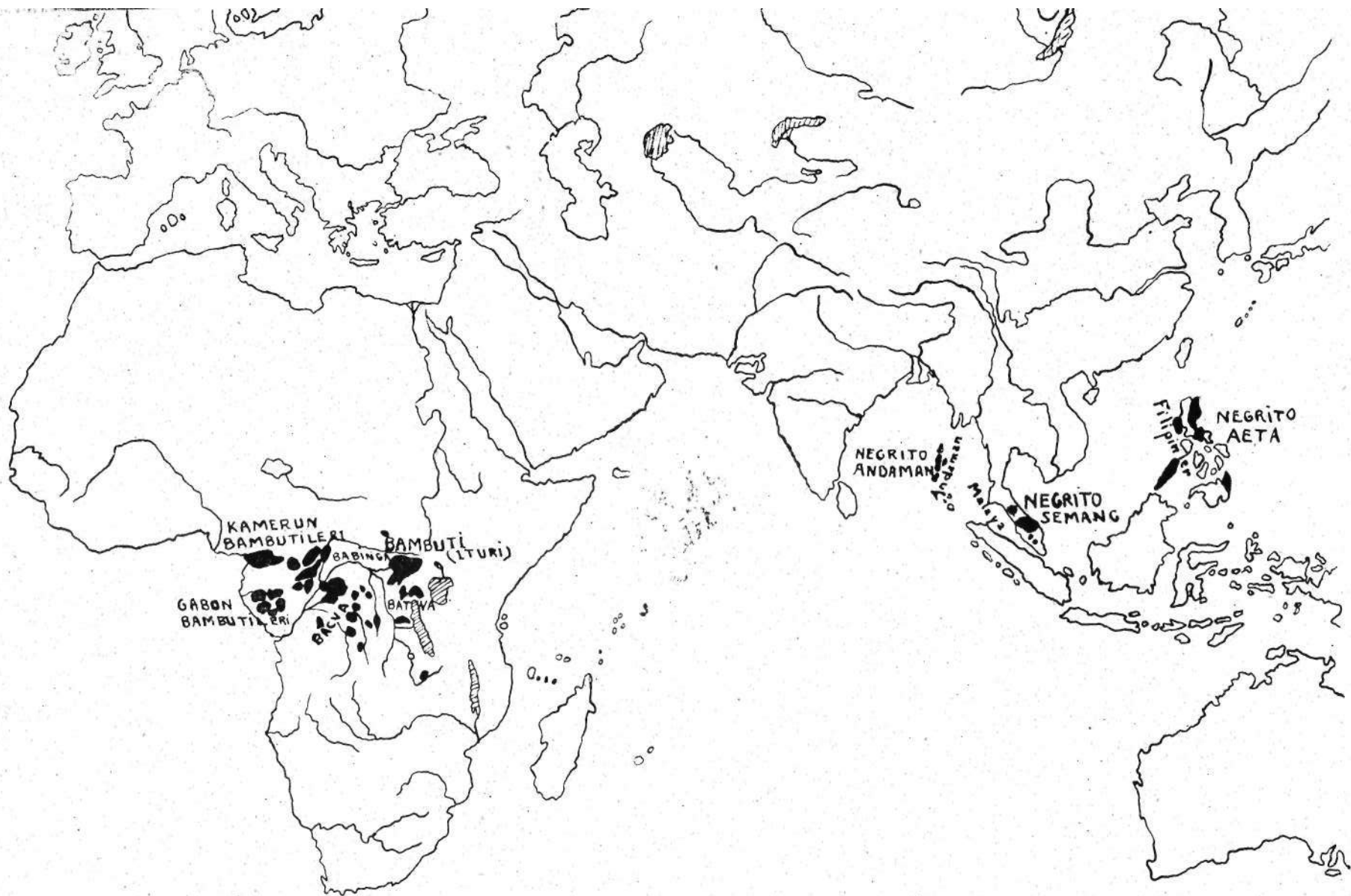
Nihayet Bambuti kültürünün orijinalliği hakkında şunu söyleyebiliriz: Bambutilerde asıl pigme kültürü elemanı denmeğe değer birtakım elemanlar az değildir. Ve bunlar az manalıda değildirler.

Evvelâ pigmelerin orman avcılığı hayat tarzları bunları tipik tarzda karakterlendirir. Sonra sıkıştırma suretiyle av usulü ve pigmelerdeki ateş ve duman vasıtası ile avlama tarzlarının zencilerde hiç bir izi yoktur. Sonra yay gibi komplike kabul edilen bir silâhın pigme gibi primitif bir kavmin icadı olduğunda tereddüt edilmekle beraber Bambutilere has olan yuvarlak odundan küçük yaylar tipiktirler. Çünkü bir silâh icadetmemişlerse de silâhı şekil ve cesameti bakımından bakir ormanın zaruretlerine uydurmuşlardır ki bu da ikinci derecede bir yaratma şeklidir. Kulübelerinin yapısı, onların ekonomilerine tamamen uymuş hususî bir istili gösterir, nasıl ki yaprak yağınları ile süslenmek ve vücutlarını boyamak da bir Bambuti özelliğidir. Bambutilerin maddî fakirlikleri göçebelikleri yüzündendir. Ateşi kullananlar fakat yakmasını bilmezler. Bambutilerce majik düşünce tabiidir. Yüce bir tanrıya olan inanç bilhassa bir pigme özelliğidir. Ve "bu tanrı tamamen antropomorftur.

Hülâsa Bambutiler bütün bu fizik ve kültürel karakterlerine göre soysuzlaşma izleri göstermeksizin sağlam, iptidai fakat orijinal olan bir kültüre sahip bir insan topluluğu teşkil eder görünürler. Beraber yaşadıkları zencilerden bir çok şeyler almış olmaları bunların orijinalitelerini gizlememektedir. Ve nihayet Bambutiler fizik ve manevi yapıları dolayısıyla Afrikanın bakir ormanları ortasında başka hiç bir etni topluluğu ile mukayese edilemeyecek karakterde olan bir etni topluluğu teşkil eder görünmektedirler.

Diğer taraftan Afrika pigmelerinin menşeleri meselesinde, bunların ve zencilerin gelenekleri Afrika pigmelerini buraların ilk yerlileri ola-

Sebestaya görç.

rak göz önüne almaktadırlar. Prehistoryaları ise bu hususta hiç bir iz vermiş değildir. Çünkü pigmeler taş değil odun çağında yaşayan insan topluluklarıdır.

Negrito'ların ergolojileri ;

Negrito'ların yurdu da kuzey tropik bölge ve binaenaleyh bunların da vatani tropik ormanlardır. Üç Negrito bölgesinde de çok sıcak çok rutubetli bir iklim hüküm sürer. Orman Negrito'lara gıda, elbise ve mesken temin eder. Negrito'lar gruplar halinde kökler, nebatlar ve yenilebilir hayvanlar toplarlar. Burada toplayıcılık aşikârdır.

Negrito'lar da Bambutiler gibi taşı işlememiş ve kullanmamışlardır. Diğer taraftan Bambutiler ve Negrito'lar birbirlerine benzer bir vasata en iyi tarzda adapte olmuş olduklarından bir çok ortaklaşa pigme karakterlerine sahiptirler. Negritoların bazı ziraatçi kavimlerle münasebetleri varsa da çok gevşektir. Avcı Bambutilerde görülen iş bölümü Negrito'larda da görülür; Semang'larda da toplayıcılık kadınlara ait bir görevdir. Semang'lar yeter derecede gıda bulamadıklarından mısır, manyok ve hattâ kuru pirinç de ekmeğe başlamışlardır.

Semang'lar doğuştan avcıdırlar. Fakat yayı terketmişlerdir, Aetalar ve Andamanlar da pek tabii avcı ve toplayıcıdırlar. Av Bambutilerdeki gibi sıkıştırılarak avlanır. Bunlarda da bitki gıdalarının toplanması kadınların işi, av ise erkeklerin işidir. Aeta'lar toprağa, Semang'lardan biraz daha fazla yerleşik gibidirler ki bu nokta bunların fakirliklerini ve ormanlardan tarla açarak ekim yaptıklarını ifade eder. Bu halde Semang ve Aeta âdetlerinin büyük benzerliğini farketmemek imkânsızdır ve binaenaleyh bu iki kavmin akrabalığı aşikârdır.

Andamanlarda gıda diğer iki Negrito bölgesindekinden daha zengin ve çeşitli olduğundan bütün silâhlar ve âletler daha iyi ve mükemmeldirler. Andamanlar sahil boyunca yerleşmişlerse de içeride ormanlık kısımlarda yaşayanları da vardır.

Deniz kenarında yaşamak ve zengin bir bitki gıdalarının temin edilebileceği komşu bölgelere sahip olmak Andamanlara çok müsait bir ekonomik durum temin eder ve hattâ Andamanların toprağa bir dereceye kadar bağlanmalarını temin eder.

Biliriz ki genel olarak göçebelik Bambutilerde olduğu gibi kesin surette gıda ihtiyacı ile şartlanmıştır. Fakat bu meselenin Andamanlar hakkında bahis konusu olamayacağı görülür. Çünkü balık ve avın bolluğu onları toplayıcılıktan biraz daha müstakil kılar. Ve ekonomileri dolayısıyla Andamanlar aynı yerde yerleşebilirler. Tıpkı diğer pigme topluluklarında olduğu gibi burada da toplayıcılık kadınlara düşer.

Bunlar kara ve su avında yay kullanırlar. Okları odun ve kemikten uçlardır. Andamanlarda çanak çömlekçilik bilinir. Halbuki diğer Negrito gruplarında meçhuldür. ,

Göçebelik, yerleşme ve negrito endüstrisi :

Eğer avcı kavimlerin ekonomik durumu göçebelikle şartlanmışsa göçebelik derecesinin onların ekonomilerini ölçecek bir ölçü vereceğinde şüphe yoktur. Bütün Negritolar arasından Andamanlardaki avcılık ekonomisi en müreffeh olanıdır. Çünkü bunlarda göçebelik bir yarı yerleşik hayata yer vermektedir. Bunlar çapa kültürü seviyesine ulaşmamışlardır. Fakat çok müsait gıda şartları bunların av için uzun seferler yapmalarını lüzumsuz kılmıştır. Halbuki Semang ve Aeta'larda göçebelik - tabiatın zoru yüzünden doğmuş olduğundan - zamanla bunlara o kadar tabii gelmiştir ki bunun Tanrı tarafından verilmiş olduğuna inanırlar. Ve bunlarda gezmek, dolaşmak isteği bir içgüdü haline gelmiştir. Her grubun sahip olduğu bir av sahası hudutlarla tâyin edilmiş olup Bambutilerde olduğu gibi bu sahaların hudutları aşılamaz. Negritolardaki maddi fakirliğin Bambutilerdeki gibi göçebelik sonucu olduğu görülmektedir. Halbuki Andamanlar daimi kamplar ve gerçek köyler kurarlar. Çünkü boş vakitleri vardır. Ve işte sadece bu nokta bunların medeniyet seviyelerinin diğer Negritolarinkinin üstünde olduğunu göstermeğe yeter görünür. Hele Andamanlar tarafından yığılmış olan mutbak kalıntıları çok mânalıdır. Çünkü böyle yığınlara tarih öncesi zamanlarda da çok rastlamaktayız. Ve buradaki bu yığınlar Avrupa kjökkenmoedding'lerini hatırlatır ve işte bu kalıntılar Andamanların daima az çok yerleşik bir hayat sürmüş olduklarını ispat eder. Çünkü bu mutbak kalıntı yığınlarının göçebelerin bir olayı olmayacağı muhakkaktır. Andamanlar zaman zaman göçebe olurlar. Ateşi yakmasını bilmezler. Hülâsa Andaman ekonomisi, adalar topluluğu üzerinde en müsait hayat şartları dolayısıyla özel bir gelişme kazanmış görünür. Eğer Andamanlar taştan objeler kullanmış olsalardı bu bunların yabancı bir etkiye maruz kalmış olduklarını destekleyecekti. Fakat denizci kavimlerden almış oldukları şeyler ne olursa olsun hiç bir şey bizi, bunların esaslı benzerlik gösterdikleri Negrito gruplarından ayırmamıza imkân vermemektedir.

Negritoların kültür derecesi ve üç Negrito grubunun birliği meselesine gelince: İlkel Negritoların hayatın ve komşu kavimlerin ekonomisinin mudil şartlarına kolayca intibak ve alışkanlıkları bunların çok aşağı derecede bir medeniyete sahip olduğu efsanesini yıkmaya yeter. Bu üç grubun ırk birliğinden asla şüphe edilmemelidir. Bitkileri ve bal toplamak bu üç grubun ekonomik faaliyetine girer. Yalnız Andamanların balık avının önemi denize yakınlıklarından doğar. Üç grubun da aynı bir av silâhına yani Semang silâhına sahip olmaları bilhassa dikkate değer bir olaydır. Negritolar çapa kültürü ve hayvan yetiştirmeği bilmezler fakat ehlileştirirler. Evleri rüzgâra karşı basit bir siper olup bu karakter üç grupta da görülür.

Sosyal formlar: büyük kamplardaki mahalli birlikler, mahalli grupların içinde aile grupları birlikleri ve nihayet karı-kocalığa daya-

nan ailelerden müteşekkildir.

Aile grubu çerçevesi dahilinde bir birlik ve irsiyetle kazanılmış bir av arazisi üzerinde çok ciddi sınır birliği, tekeş evlilik ve çok nadir olarak çokeş evlilik gibi karakterler Negrito ekonomisinin esaslı özelliklerini ve üç Negrito grubunda ortaklaşa görülen karakterleri teşkil ederler.

Bambutiler ve Negritoları fizik ve kültürel bakımdan karşılaştırdığımızda, Bambutiler her bakımdan Negritolar grubundan ziyade orijinal yani asli özelliklerini muhafaza etmekte ve daha az melezleşme özellikleri göstermektedirler.

Şimdi bütün dünya pigmelerinin bir birlik teşkil edip etmediklerini araştıralım. Bilim alanında ortaya çıkan bir pigme meselesinin halli yolunda yapılmış birçok incelemelerde birçok teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler hemen hepsi de pigmelerin menşeyini açıklamaya bunların insan evrimindeki yerlerini tâyine çalışmışlardır. Son araştırmalardan (1940) bilhassa Schebesta'nınkiler bu mesele üzerine cidden yeni ışıklar serpecek mahiyettedirler.

A. de Quatrefage ve taraftarları Bambutiler ve Negritoların akrabalıklarından şüphe etmişler ve bunları aynı ırkın ve aynı kültürel çevrenin mümesilleri olarak görmüşlerdir. Ve hattâ bunlar çok ileri giderek bu birliğe güney Afrika boşımanlarını ve Asya ve Pasif için birçok insan gruplarını da dahil etmişlerdir. Böylece Afrika ve Asya küçük insanların bir birlik teşkil ettiklerini ileriye süren bir görüş ortaya atılmıştır.

Bundan sonra bir ikinci görüş daha ortaya sürülmüş ve oldukça taraftar kazanmış görünür, Afrika ve Asya pigmeleri birbirlerine hiç benzemezler, binaenaleyh bunların akrabalıklarından hiç olmazsa yakın akrabalıklarından bahsedilemez. Ve işte Schebesta bu yüzden pigme ismini Asya küçük insanlarına teşmil, etmekte tereddüt etmiştir.

Yukarda kaydettiğimiz üzere pigme ismi altında her iki kıtadaki küçük insan topluluklarının fizik ve manevi özelliklerini gözden geçirdiğimizde elde ettiğimiz ilk intiba, Afrika ve Asya pigmeleri arasında bir ırk ve kültür birliği intibaidir. Fakat bu iki bölge insanlarını birbirine bağlar görünen karakterlerin ayrılmamış karakterler oldukları farkedilince bu intiba derhal silinmektedir. Schebesta'ya göre Bambuti-Negrito'lar arasındaki benzerlik bütün dünya ırklarının genç çocukları arasındaki benzerliğe benzer bir benzerliktir. (yani pigmelerin bütün karakteristik özellikleri uzun boylu ırkların çocukluk senelerinde bulunurlar). Ve bu benzerlik birşey ispat etmez. Çünkü tekâmül etmiş karakterler ile çocukluk karakterlerinin sadece bir spesiyalizasyonu olayını birbirine karıştırmamalıdır.

Spesiyalizasyon, çok mahdut bir vasata adaptasyondan doğar. Adaptasyon çocukça karakterler gösteren kabileleri istifaya tâbi tutmaz. Fakat bunların çocukça karakterlerinden bazıları fazla tebarüz

ettirir. Binaenaleyh tesir bir ırkın hüviyetinin ilk görünüşünü değiştirir. İşte bu yüzdendir ki bilginlerin hepsi henüz iki pigme grupunun birliği veya ikiliği üzerinde mutabık değillerdir.

Özet:

Nihayet gerek Afrika ve gerek Asya küçük insanların fizik yapı ve kültürel özelliklerinin gözden geçirilmesi bizi şu sonuçlara götürmektedir:

1. Ituri pigmelerinin başlı başına incelenmesi, bunların fizik yapıları bakımından olduğu kadar manevi özellikleri bakımından da ayrı bir ırk ve orijinal bir kültür çevresi teşkil ettiklerini göstermektedir.

2. Bambutiler her bakımdan Negritolar grupundan ziyade orijinaldirler, yani asli özelliklerini muhafaza etmişler ve binaenaleyh daha az melezleşmeğe maruz kalmışlardır.

3. Bilginler Afrika ve Asya küçük insanların birliği veya ikiliği üzerinde henüz mutabık değillerdir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

1 Ord. Prof. Dr. Kansu, Ş. Aziz: Beşer ırklarının etnoloji bakımından tarihî metotla tasnifi üzerine bazı görüşler, Dr. Stanislaw Ponia-towski'den terceme. Ülkü cilt XI. sayı 65. 1938.

2 Schebesta, Paul. Les Pygmés. 1940

3 Man. E. H. Aboriginal inhabitants of the Andaman islands.

4 Wallace, A. R. The Malay Archipelago.

5 Father. Vanoverbergh Moris, C. I. M. Sabangar:

I - "Negritos of Eastern Luzon. Anthropos. 1937. No. 32 Sah. 119

II- "Negritos of Eastern Luzon. Anthropos. 1937. No. 33

6 Louvain, jean Jadin.

Groupes sanguins des Pygmés et des Negres deIturi. (Congo Belge) Anthropos. 1936. No. 31

7 M. Dr. H. J. T. Bylmer.

Les Papous-Pygmees de la Nouvelle-Guinee. Revue Anthropologique 1927

8 Deniker, J. Les races et les peuples de la terre. 1926 Paris

9 Montandon, G. L'Ologenese culturelle. Traite d'Ethnologie. 1934. Paris (Payot)

10 Boule, M. Les Hommes Fosiles. 1921

11 Haddon, A. C. Les Races humaines et leur repartition géographique.

12 Encyclopedie Française.

Menghin, O. Weltgeschichte der Steinzeit (Wien 1931)